

Oponentský posudek na diplomovou práci Bohuslava Kuříka „Aktivisté na cestách za zapatisty“

Práce podává zajímavou pilotní sondu do etnografie prozapatistického hnutí v západní Evropě, resp. v Německu. V duchu adaptace metody „ukotvené teorie“ (*grounded theory*) pro účely antropologie, rozvinuté především Jean a Johnem Comaroffovými, si autor inovativně a kriticky osvojuje některé koncepty antropologie globalizace – *multi-sited ethnography*, sítě a síťování (s ohledem na sociální hnutí), koncept globalizace a jeho kritiku především z pera Bauman a Friedmana, koncept deteritorializace (Appadurai) a reteritorializace (Inda, Rosaldo). Vědomě pak jde za konvenční analýzy sociálních hnutí - včetně těch, které používají etnografických metod - tím, že vsazuje aktivismus do širšího kontextu každodenního světa života s jeho strukturálním ukotvením v sociální pozici aktivistů v rámci jejich společnosti i v ekonomické a geopolitické pozici jejich států v rámci planety.

Autor obrací obvyklou otázku řady výzkumů, které se ptají na funkci, roli a význam západních „neozapatistů“ pro zapatistické hnutí. On se naproti tomu ptá, jakou roli, funkci a význam hraje interakce, solidarita a identifikace se zapatisty v (nejen) aktivistickém životě neozapatistů? Práce je součástí *work in process*, a proto nepředstavuje završenou studii, ale spíše skicu, která se pravděpodobně v budoucnu stane jedním ze stavebních kamenů takové studie. Přesto její výtěžek bohatě dostává nárokům na diplomovou práci. Teoretické a metodologické pasáže (které tvoří větší část práce) tyto nároky snad i překračují v té míře, v jaké je autor v několika případech schopen jít za prostou kompilaci konceptů či teorií k jejich originální reformulaci do podoby, která vyhovuje potřebám jeho empirického výzkumu. Naopak empirická část je podvyvinutá nejen kvantitativně, ale i co do kvality zpracování – spíše než aby hrála získaná data roli opěrné základny generalizací, slouží v posledních dvou kapitolách jako jejich pouhé ilustrace. Potřeby diplomové práce takový přístup snad naplňuje, pro další výzkum však bude zřejmě potřeba daleko robustněji a důkladněji zpracovat zdrojovou bázi výzkumu – čtenář se například nedozví, kolik aktivistů tvořil autorův vzorek a vzhledem k tomu, že jedno jméno se opakuje takřka v každém empirickém odkazu („Jens z Brém“), nabývá dojmu, že se jednalo o dva tři autorovy kamarády. Je-li výsledkem práce skica typického profilu neozapatistického aktivisty z Německa, pak je otázkou, zdali je věrohodný předpoklad, že si při úsilí o etnografické porozumění německého neozapatismu skutečně vystačíme s jedním typem, anebo zda by důkladnější zkoumání nemuselo rozvinout více jejich ideálních typů.

Což mě přivádí k nejzávažnější teoreticko-metodologické výtce, která se paradoxně týká nejsilnější stránky práce, jíž je doplnění úzce kulturologického pohledu sociálně-strukturální perspektivou výslovně inspirovanou Pierre

Bourdieu. Podobně jako bourdieuovský smysl pro sebe-reflexivitu sociálně-vědného pohledu (jenž vede autora k zahrnutí vlastního „habituálního“ autoportrétu do práce) a jasné odlišování „analytických“ od „praktických“ kategorií (jež ho vede k zavedení termínu „glokálního aktivismu“), také sociálně-strukturní ukotvení jeho analýzy v konceptu střední vrstvy činí z jeho práce zajímavější a podnětnější čtení, než jaké většinou poskytují akademické texty na toto téma. Více než u Bourdieu se však u něj také projevuje odvrácená strana tohoto strukturalismu, jíž je sklon popírat relativní autonomii kultury, respektive předpokládat, že kulturu lze vyvodit z pozice ve struktuře. Sofistikované bourdieuovství by mělo být schopno kulturu tuto relativní autonomii zajistit – tedy odlišit strukturu jako kostru vymezující základní možnosti a příležitosti aktérů od různých kulturních možností osvojení této struktury. Vulgární bourdieuovství (a často ovšem Bourdieu sám) naopak navozují dojem, jako by pro vydání počtu z *kulturních* (a dalších) voleb jednotlivců (včetně voleb politických) stačilo přesně identifikovat jejich místo v *sociálním* prostoru. Bohužel tento mechanický determinismus je implikován i analýzami autora, které, vedené chvályhodným záměrem ukotvit aktivistický svět neozapatistů v jejich strukturních předpokladech a zároveň zasadit jejich aktivismus do širšího kontextu jejich každodenního *Lebensweltu*, navozují dojem, jako bychom mohli pochopit jejich kulturu a životní či aktivistické volby, které z ní plynou, bezprostředně z kultury německé střední vrstvy. Práce však dokládá daleko minimalističtější tezi: totiž že tato kultura je jednou z možných subkultur této širší kultury, a že ji tedy z ní bez hlubší analýzy dalších zprostředkujících činitelů nemůžeme jednoduše vyvodit či vysvětlit. Jinak řečeno: některé Kuříkovy analýzy natolik přesvědčivě vysvětlují neozapatistický aktivismus ze středotřídního pozadí jeho nositelů, že vyvolávají dojem, jakoby každý příslušník mladé generace německé střední vrstvy nutně musel být globálním aktivistou, což je samozřejmě statisticky vzato nesmysl. Tato výtku je myšlena jako podnět autorovi s ohledem na pokračování jeho slibně započatého výzkumu a nemá nikterak relativizovat kladné hodnocení jeho diplomové práce, kterou považuji za nadprůměrnou a navrhuji hodnotit známkou *výborně*.

Prof. Pavel Barša